

Vincent Dujardin, *Gaston Eyskens tussen koning en regent. België 1949-1950, een sleuteljaar*. Amsterdam-Antwerpen, Meulenhof-Kritak, 1996, 269 p.

Dit boek is de Nederlandse vertaling, aangevuld met nieuwe bronnen, van het in 1995 bij uitgeverij Racine verschenen boek *Belgique 1949-1950. Entre Régence et Royauté*.

Dat deze studie oorspronkelijk het voorwerp was van een licentiaatsverhandeling, verklaart wellicht de inhoudelijk wat ongelukkige chronologische afbakening (vanaf de verkiezingen van juni 1949 tot aan die van juni 1950).

De auteur geeft een interessante schets van de 'gewone' politieke thema's waarmee de regering in die periode werd geconfronteerd. Vooral zijn analyse van de economische problematiek is rijk, onder meer door een interessant gebruik van de archieven van Paul Van Zeeland en van de Nationale Bank van België.

De koningskwestie wordt echter minder overtuigend behandeld. Zijn enthousiasme bij het vinden van nieuwe bronnen brengt hem er soms toe overvloedig details te vermelden – bv. over de kardinaal – die eigenlijk niets terzake doen en die soms ook de chronologie doorbreken. Dat kan misschien aanvaardbaar zijn indien tenminste toch de essentiële elementen worden aangegeven en de cruciale momenten uitgediept. Daarin is de auteur echter niet geslaagd. Oorzaak hiervan lijkt mij een onvoldoende inzicht in de politiek-institutionele mechanismen op het niveau van de koning (regent) en de ministers.

Zo ontgaat het de auteur, dat de keuze van Van Zeeland als formateur zich na de verkiezingen van juni 1949 als onafwendbaar opdrong. De CVP had immers de verkiezingen gewonnen na een campagne voor de terugkeer van de koning, en van alle CVP'ers was Van Zeeland misschien wel de meest vurige voorstander van die terugkeer. Dat nam niet weg dat hij als formateur geen kans maakte. Een andere piste kon echter pas worden bewandeld na zijn mislukking. Het betrof hier de logische gewoonterechtelijke mechanismen bij een regeringsvorming.

Alleen in die context is de uitspraak van Karel dat Van Zeeland hem was "opgedrongen door de CVP", begrijpelijk; of die van Leopold die er niet over verbaasd zou zijn dat Karel de formateur ook zou ontslaan van zijn taak, omdat – citeert van de koning uit de 'archieven van de auteur'! – "*Van Zeeland geroepen werd om onmiddellijk opzij te worden geschoven*".

Voor de formatieopdracht zelf steunt Dujardin haast uitsluitend op een onuitgegeven nota van Van Zeeland. Die bevat een eenzijdig en onvolledig relaas. Vooral het uiteindelijk mislukken van Van Zeeland en de rol van de regent daarbij, komen onvoldoende uit de verf. Dujardin had heel wat meer gegevens kunnen halen uit een aandachtige lectuur van Gaston Eyskens' *Memoires*, van Jean Stengers' *Action du Roi* en van het verzamelwerk *De democratie heruitgevonden*. Er is meer. De auteur heeft nagelaten gebruik te maken van de bronnenpublicatie

van Jacques Van Offelen uit 1987, *Les libéraux contre Léopold III. Les débats secrets des partisans de l'abdication*. In 1949-1950 was Van Offelen de kabinetschef van Devèze. In de dagboek aantekeningen schetst Van Offelen onder meer nauwgezet het verrassende samenspel tussen Devèze, Eyskens en de regent, in maart-april 1950. Met dit uitermate cruciale werk in de hand, had Dujardin ons een heel andere, meer correcte analyse van de feiten kunnen brengen.

Wel is het de verdienste van Dujardin, nieuwe interessante documenten over de koningskwesie te hebben bekendgemaakt. Het komt ons echter voor dat hem eerder eenzijdig materiaal werd toegestopt (door 'Argenteuil'? door de familie Henri Pirenne?), waarbij vooral de regent en minister Paul-Henri Spaak het moeten ontgelden. Heeft de auteur zich niet wat laten misbruiken? Hoe dan ook, er bestaan nog heel wat onontsloten archieven. Zolang die niet geheel vrijgegeven zijn, zal het moeilijk blijven een echt correcte analyse te maken van die politiek zo bewogen periode.

HERMAN VAN GOETHEM
JAN MOORKENSSTRAAT 34, B-2600 BERCHEM